

sát. Hozzá kell tennem, hogy a selmeci anyagot nem tekintjük lezárt gyűjteménynek, állandóan kiegészítjük az egykori akadémiai könyvtár gyűjtőkörébe tartozó, 1918-ig megjelent műszaki és természettudományos irodalommal. Munkánk kiterjed az akadémia történetének és az egykori oktatók életpályájának kutatására, továbbá szakirodalmi munkásságuk összegyűjtésére is.

– *Milyen feladatokat vállal magára a könyvtár a közművelődésben?*

– A könyvtár sokirányú feladatai között a közművelődés ügyére is jut idő és energia. Jóval a közművelődési párthatározat és törvény megjelenése előtt már gondoltunk arra, hogy az itt, az egyetemi campuson élő hallgatókat nem tananyag jellegű olvasmányokkal is ellássuk. Jelenleg a beszerzésekben 10 százalékot ér el a szépirodalmi és a művészeti kiadványok részesedése, s mintegy 150-féle folyóirat szolgálja az általános művelődést és a jó értelemben vett szórakozást. Évente 15–20 kiállítást is rendez a könyvtár a hazafias nevelés szolgálatában és a tudománytörténet jelentős állomásainak megismertetése céljából. Az egyetem rektora és Miskolc város tanácselnöke közötti szerződés alapján könyvtárunk a város és a környék lakossága számára is nyitva áll. Miskolcra és a megyéből 790 olvasónk van, s ezek nem mind műszakiak. Vállaltuk a hoz-

zánk közel eső, könyvtári szempontból ellátatlan, új avasi városrész lakóinak könyvtári szolgálatát is.

– *Végezetül még egy kérdés. Innen Miskolcra, az egyetemi könyvtárból nézve milyennek látod a magyar könyvtárügy helyzetét, miben látod a legnagyobb gondokat?*

– Mindenekelőtt szeretném hangsúlyozni, hogy mi mindenkor felelősséget éreztünk az egész magyar könyvtárügyért. Ezért törekszünk gyümölcsöző együttműködésre a könyvtárügy helyi és országos szerveivel és a többi egyetemi könyvtárral. Igen jó a kapcsolatunk a megyei és a városi könyvtárral is. Ez főként gyűjteményeink összehangolt fejlesztésében, a szakmai továbbképzésben és reprogramozási szolgáltatások nyújtásában nyilvánul meg. Lehetőségünk szerint részt veszünk az országos könyvtárpolitikában, különféle bizottságok munkájában, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének tevékenységében. Ami a magyar könyvtárügy gondjait illeti, a legnagyobb bajt az elaprózottságban, a szakmai képzés hiányosságaiban és az automatizálás terén mutatkozó nagyfokú lemaradásban látom. Véleményem szerint új, országos koncepcióra volna szükség, modernizálni, fejleszteni kellene a könyvtárpolitikát.

Hubay László

Bemutatjuk a Szüry-gyűjteményt

A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár külön-gyűjteményei között két olyan magángyűjtemény van, amely egységes jellegénél fogva elkerülte a hagyatékok szokásos sorsát, a könyvtár nagy állományába történő beolvasztást, s nevében ma is őrzi gyűjtője emlékét. Az egyik *Ballagi Géza* 1911-ben vásárolt politikai röpiratgyűjteménye, a másik az író és bibliofil *Szüry Dénes* könyvtárának szépirodalmi része, mely 1910 végén került a könyvtár tulajdonába. A központi könyvtár ekkor még nem tekintette feladatának szépirodalmi művek kölcsönzését, és így a magyar irodalom első kiadásainak e gazdag együttese muzeális gyűjteményként illeszkedhetett be a fiatal társadalomtudományi könyvtár állományába.

Szüry Dénes (1849–1909) személyéről, irodalmi tevékenységéről több lexikonunk is megemlékezik. A fiatal kultuszminisztériumi tisztviselő – később miniszteri tanácsos – 1874-től jelentkezett kisebb írásaival, áljegyes tárcákkal, fordításokkal és szinikritikákkal a fővárosi lapokban. Útirajzai, *Goncourt-* és *Fielding-*fordítása, finom tollú kritikái könyvalakban is megjelentek. 1893-ban a Kisfaludy Társaság tagjai közé választották. Életművéről, minden művészi teljesítmény iránt fogékony egyéniségéről halála alkalmából *Schöpplin Aladár* emlékezett meg a *Nyugatban* 1909-ben, kiemelve szinikritikus tevékenységét.

Az utókor számára mégis bibliofil szenvedélye teszi maradandóvá munkásságát. Jövedel-

mének tekintélyes hányadát áldozta könyvtára gyarapítására, a magyar irodalom első kiadásai és ezek korai variánsai után kutatva. Az eredeti nyelvű első kiadások mellett a magyar írók első idegen nyelvű fordításait is gyűjtötte, valamint külföldi írók első magyar fordításait. Sajnos, ezek a mai állományban már csak elvétve találhatóak meg, az *editio princeps* fogalmának szűkebb értelmezése következtében.

Szűry a könyvtárba került kötetekbe olykor bejegyezte, milyen körülmények között sikerült rábukkannia egy-egy ritka példányra, kik voltak annak korábbi tulajdonosai. Ilyen bejegyzést találunk egy 1847-es Petőfi-kötet előzéklapján, amely szerint a példányt maga a költő ajándékozta Vachott Sándornak 1847-ben, s Szűry Vachottné halála után, Károly fiuktól kapta ajándékba. Egy Kazinczy-kötet, a *Bácsmegyeynek össze-szedett levelei* (1789) Kazinczynak Döme Károlyhoz írt saját kezű ajánló versezetét őrzi. A becses példányra egy budapesti antikvárius pincéjében akadt rá a lelkes gyűjtő, mint azt a könyvtáráról még életében közzétett katalógusában megjegyzi. Fáy András könyvtárából is több, az író kézjeggyel ellátott példány került Szűry tulajdonába. Az említettekhez hasonló megjegyzések teszik olvasmányossá könyvjegyzékét, amelyről a *Magyar Könyvszemle* egykorú ismertése azt írja, hogy „merőben lehetetlen abban eligazodni”.

Szűry Dénes könyvtárának katalógusa 1907-ben jelent meg *Száz év. 1. Irodalom – nyelvfejlődés. Bessenyeitől a kiegyezésig. 1767–1867. – 2. Széchenyi kora és az önvédelmi harc. 1825–1867* címmel. A jegyzék sajátos csoportosításban, mutatók és tartalomjegyzék nélkül készült, címleírásai következtelenek és hiányosak, de nagy értékük, hogy a példányok egyedi jellemzőiről is tudósítanak: az említett, possessorokra (tulajdonosokra) vonatkozó észrevételeken kívül a kötésről, az eredeti borító meglétéről stb. Némelyik leírás a mű keletkezésével, kiadási körülményeivel, esetleges elkobzásával is foglalkozik.

Szűry Dénes gyűjteményének időhatára már katalógusának közreadásakor is tágabb volt, mint a címként választott száz év. Könyvtárának zömét valóban a magyar irodalomnak a felvilágosodástól a kiegyezésig terjedő gazdag korszakából származó művek teszik ki, ám jegyzéke *Bessenyei előőrsei* címmel már az 1720-as évektől felsorol szépirodalmi műveket; a második, történelmi munkákat leíró részben pedig több 17. századi nyomtatvány

között egy 1634-es *Elzevir* kiadás adatai is szerepelnek, és az 1900-as évek elején kiadott művek leírásaival is találkozunk. Ez utóbbiak többnyire tartalmukban kapcsolódnak a címben jelzett időszakban élt személyekhez vagy a korszak történelmi eseményeihez.

Szűry könyvjegyzéke – számozatlanul – kétezernél valamivel több tételt ír le. A művek kötet- (darab-) száma ennél több lehetett. A halála után megvásárolt gyűjteményről sem átvételi jegyzék nem maradt fenn, sem más egykorú hivatalos könyvtári forrás nem tájékoztat. A *Száz év* egyik példányában ceruzás bejegyzés áll: „Szűry-gyűjtemény átvételekor 1920 darab volt”. Remete László A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története című munkájában (1966) a gyűjteményről szólva megállapítja, hogy évkönyveink szándékosan mellőzték a részletes híradást a nagybecsű szerzeményről, nehogy a szokatlan méretű anyagi juttatás – 22 500 korona a városi költségvetés egyik idegen rovatán fennmaradt többletből – csökkentse a könyvtár következő évi beszerzési keretét. (A vétel adatait Remete a *Fővárosi Közlönyben* és a törvényhatósági ülés jegyzőkönyveiben találta meg.)

A Fővárosi Könyvtár a Szűry-hagyatéknak csupán szépirodalmi részét tartotta meg önálló gyűjteményként, az eredetileg feltételezett betűrendben felállítva. A politikai, történelmi munkákat beolvastotta a könyvtár nagy állományába. A szépirodalmi gyűjteményt az alapító szándékai szerint megpróbálták továbbfejleszteni, az időhatárt kiterjesztve a kortárs irodalomra is. Erről a könyvtár egykori tisztviselője, Szentkúty (Drescher) Pál szolt a *Magyar Könyvszemle* 1943-as évfolyamában a Szűry-gyűjteményről írt ismertetésében.

Nagyobb gyarapodás volt Ballagi Aladár 1930-ban megvásárolt hagyatéka, amely a Szűry-gyűjtemény néhány darabos népiratka-ponyva anyagát a gyűjteményen belül valóságos második különgyűjteménnyé bővítette, valamint Rákosi Jenő 1940-ben megvásárolt, számos dedikált példányt és néhány kéziratot tartalmazó könyvtára is. A későbbiekben egészen 1951-ig folytatódott a gyűjteménynek már-már elvtelen felhígítása, ami talán csak azért szűnt meg, mert 1952-től a könyvtár már kölcsönzésre is vásárolt szépirodalmat. 1956-ban erőteljes tisztogatást hajtottak végre az állományban, Ady fellépésével zárva le az időhatárt. Sajnos, e tisztogatás a törzsanyagra is kiterjedt. Számos idegen nyelvű fordítást ekkor zártak ki a gyűjteményből, s valószínűleg

ekkor helyezték át más gyűjteményekbe a külföldi írók első magyar fordításainak jó részét is. Mindeme változásokat, törléseket a Szüry-gyűjtemény ostromviselt, régi katalógusában nem tüntették fel, s ezzel a hagyománytiszteltből még ekkor is betűrendben elhelyezett gyűjtemény úgyszólván használhatatlanná vált. Bár az első évtizedek könyvtári útmutatói szerint a Szüry-gyűjtemény csak rendkívül indokolt esetben, főigazgatói engedéllyel volt használható – helye mindmáig a főigazgatói szobában van –, ez a szigor idővel enyhült, és a helyi használat lehetővé vált volna, ha az állományt a jelzetek sorrendjében állítják fel, és beszerzési naplójával, valamint katalógusával egybevetik, enélkül ugyanis, pusztán a jelzetek alapján a kért kiadványok nem voltak megtalálhatók. Ennek gondolata a hervenés évek végén fogalmazódott meg, és végül – akadémiai támogatással – teljes átdolgozáshoz, új leltár és katalógus felállításához vezetett. A munkálatok 1982-ben fejeződtek be, amikor a betűrendes különgyűjteményi katalógus mellett a könyvtár más gyűjteményeihez hasonlóan szak- és földrajzi vonatkozású katalógus is készült az állományról, s a leírások az olvasói betűrendes katalógusba is bekerültek. Ez a kívánatosnál jóval szélesebb körű érdeklődést váltott ki a gyűjtemény iránt, s ma már a könyvtárnak az a gondja, hogyan óvja meg a sok esetben javításra szoruló példányokat a kényszerű korlátozó intézkedések jobb betartásával.

A gyűjtemény mai állománya 5864 kötet, amelyből 370 körül van az 1801 előtt megjelent régi magyarországi nyomtatványok száma. Ezek közül csaknem félszáz bibliográfiailag ismeretlennek bizonyult, illetve közülük is 28 az OSZK-nak történt bejelentésünk időpontjában (1984 őszén) az első és egyetlen ismert példány volt, még nem szerepelt Petrik VII. (pót)kötetének kéziratában. Ez a megállapítás dr. Pavercsik Ilonának, az OSZK főmunkatársának köszönhető. Különösen gazdag a gyűjtemény a korai magyar regényirodalom alkotásaiban, a felvilágosodás és a reformkor irodalmának első kiadásaiban. A századforduló kevéssé ritka irodalmából néhány példányt a kortárs írók Szüry Dénesnek szóló dedikációi tesznek nevezetessé. Ilyenek *Beöthy Zsolt*, *Berczik Árpád*, *Endrődi Sándor*, *Kiss József*, *Lampérth Géza*, *Szász Károly*, *Szomory Dezső*, *Váli Béla* kötetei, hogy csak az ismertebb neveket említsük. E művek többnyire nem szerepelnek a *Száz évben*, valószínűleg az idő-

határ miatt, vagy ha mégis, akkor Szüry nem tesz említést a neki szóló ajánlásról. A mai állományban található húsz kéziratból néhánynak a leírása már a *Száz évben* is olvasható, így kétségtelenül Szüry sajátja volt. Az eredeti Szüry-kötetek azonosítását a bekötött példányok esetében a gerincre nyomott *Sz. D.* monogram segíti.

A gyűjtemény szerény mértékű gyarapítása ma valóban az eredeti keretek között folyik, az időhatárt Szüry Dénes halála évéig, 1909-ig kiterjesztve, elsősorban a hajdan megvult művek pótlásával. Néhány mű hiánya nem magyarázható semmilyen gyűjtőköri tisztogatással, s ha valóban nem kölcsönöztek a gyűjteményből, elveszésük talán a háborús vagy az 1956-os veszteségek számlájára írható. Ilyen például *Fazekas Lúdas Matyijának* 1815-ös és 1817-es bécsi kiadása, melyből az utóbbi is első kiadásnak tekintendő, mint a szerző tudtával és jóváhagyásával készült első kiadás. Ma egyik sincs meg a könyvtár állományában.

Külön említésre méltó a Szüry-gyűjteményen belül továbbfejlesztett népiratka-ponyvagyűjtemény, mely az ezret megközelítő darabszámával s ezen belül is tekintélyes régi anyagával hazánkban – az Országos Széchényi Könyvtáré után – a második helyen áll. (Az eddig *Pogány Péter* munkája – *A magyar ponyva tüköre*. 1978. – nyomán második legnagyobb ilyen jellegű gyűjteménynek tartott, a Néprajzi Múzeum könyvtárában őrzött anyag csak ötszáz-egynéhány darabot tartalmaz.) E változatos tematikájú, egykor vásárokon árult, veszendő füzetkék többnyire aprónyomtatványként bújnak meg a könyvtárak polcain, s nehezen található fel. Művelődéstörténeti, néprajzi értékük miatt a műfaj kései példányai is igen keresettek, ezért itt nem tartottuk be az 1909-es időhatárt, értelemetlennek ítélvén a következő évtized ponyvatermésének kiszakítását a gyűjteményből. A ponyvákról készülő fényképes címlapkatalógus az áttekintés megkönnyítése mellett állományvédelmi célokat is fog szolgálni.

*

A teljes gyűjtemény átdolgozása után 1983-ban kiállítással próbáltunk képet adni az újrendezett Szüry-gyűjteményről. A közeljövőben a mai állomány teljes anyagáról megjelenő katalógus közreadásával kívánja a könyvtár a gyűjteményt szélesebb körben is megismertetni.

Klinda Mária